

Самостійна робота № 4

Проект
Поглиблення, вдосконалення власних
знань з мови й мовлення

Тема: «Пряма, непряма мова. Діалог. Розділові знаки при
прямій мові і діалозі»

**«Пряма і непряма мова,
її призначення та
граматично-сміслові
особливості. Пунктограми при
прямій мові та діалозі»**

*Український мовленнєвий етикет – це національний кодекс
словесної добропристойності, правила ввічливості, ...еталон української
шляхетності й аристократизму.*

М. Стельмахович

*Чи всі ми вмієм спілкуватись,
по – українськи привітатись?
Чи всі вітання наші гречні,
Теплом зігріті та сердечні?*

Д. Білоус

12 правил до теми

1. Пряма мова – це спосіб передачі чужої мови, при якому мовець або автор тексту повністю зберігає її лексичні, синтаксичні та стилістичні особливості, тобто відтворює її дослівно.
2. Непряма мова – це спосіб передачі чужої мови, при якому відтворюється тільки її зміст, без збереження лексичних та синтаксичних особливостей.
3. Конструкції з прямою мовою складаються з двох компонентів: чужої мови, як змістового ядра, та слів автора, які її вводять
4. Непряма мова зі слова автора становить одне складнопідрядне речення і виступає у ньому підрядною частиною.
5. Невласне пряма мова поєднує в собі елементи прямої та непрямої мови.
6. Пряму мову записуємо з великої літери й беремо з обох боків у лапки. Після слів автора ставимо двокрапку. Слова автора після прямої мови записуємо з малої літери.
7. Якщо слова автора стоять в середині прямої мови, то можливі 3 варіанти розділових знаків:
«П, - а, - п».
«П, - а. – П».
«П, - а: - П».
8. Цитати завжди беруться в лапки, крім випадків, коли цитата є частиною речення, тоді вона пишеться з малої літери. Вказівку на автора цитати беремо в дужки, після другої дужки ставимо крапку.
9. Віршований текст у лапки не береться, оформляється як звичайна цитата.
10. Кожну репліку діалогу записуємо з нового рядка, перед нею ставимо тире.
11. Якщо репліки записуються не з абзацу, а підряд, то кожна з них береться в лапки, а між ними ставиться тире:
«П, - а. – П?» - «П, - а. –П.»
12. Різновид цитати - епіграф. Він в лапки не береться. Вказівка на джерело пишеться під епіграфом справа без дужок, крапка після неї не ставиться.

Українська народна педагогіка з допомогою національного мовленнєвого етикету вчить нас формувати щирі та доброзичливі взаємини з людьми. Згадаймо народну пісню «Ой у полі нивка». Козак, який їхав з України, зустрівши дівчину, мусив привітатися і побажати їй успіху в роботі: «Помагай Біг, дівчинонько, жито жати». Може, й завдяки цьому між ними склалися прекрасні стосунки.

А: «П».

Карта-схема пам'яті

А : «П?» А : «П.» «П», - а. «П?», - а.
«П, - а, - П». «П?, - а. – П.» «Ц». (А)
-П, -а. - П.

*1. «Будь ласка» не
кланяється, а «спасибі»
спини не гне.*

2. Народна мудрість.

Розділові знаки в реченні з прямою мовою

Пряму мову беруть з обох боків у лапки. Пряма мова може складатися з частин речення, одного речення, кількох речень. Стосовно слів автора вона займає різні позиції.

Умовні позначення:

П — пряма мова, що пишеться з великої літери;

п — пряма мова, що пишеться з малої літери;

А — слова автора, що пишуться з великої літери;

а — слова автора, що пишуться з малої літери.

Пряма мова стоїть після слів автора

А: «П».

А: «П!»

А: «П?»

А: «П...»

Правду каже прислів'я: «Без верби та калини нема України» (В. Скуратівський).

Пряма мова стоїть перед словами автора

«П», — а.

«П!» — а.

«П?» — а.

«П...» — а.

«Людина приходиться у світ один раз

і повинна залишити про себе добрий спомина на землі», — говорить нам завжди бабуся (Є. Солодкий).

Пряма мова стоїть усередині слів автора

А: «П», — а.

А: «П!» — а.

А: «П?» — а.

А: «П...» — а.

Я сказала: «Я згодна, тату», — і поцілу; вала йому руку (В. Підмогильний).

Слова автора розривають пряму мову

«П, — а, — п».

«П... — а, — п».

«П, — а, — п!»

«П, — а, — п?»

«П, — а, — п...»

«Ні, — зринула мисль, — у такий спосіб пожежі не згасити, треба трактором пе; ретнути дорогу стихії!» (В. Скуратівський)

Слова автора розривають пряму мову, яка складається з кількох речень

«П, — а. — П».

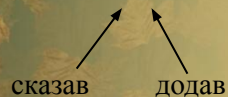
«П! — а. — П».

«П? — а. — П».

«П... — а. — П».

«Ходять тут усякі... — бурмоче дід. — Недавно двоє пройшло» (О. Дон; ченко).

«П(!?), — а: — П».

«Чи бачили таке? — сказав батько і, помовчавши, додав: — Готовий хлібо; роб, одним словом» (А. Головка).

«П,» — а.	«Ти — моє щастя», — шепотіла мати.
«П!» — а.	«Завдання буде виконано!» — запевнив Павло.
«П?» — а.	«Ти бачила виставу?» — запитала Марину подругу.
А: «П».	Мама попросила Оксану: «Полий квіти».
А: «П?»	Я запитала сестру: «Ти вивчила вірш?»
А: «П!»	Старший вигукнув: «Це справжнє диво!»
«П, — а, — п».	«Ті школярі, — писав В. Сухомлинський, які мало читають, дуже поверхово оволодівають знаннями».
«П, — а. — П».	«Яка чудова в нас земля, — думала Оксана. — І як гарно працювати на ній».

*Ми добре знаємо чудесний звичай
нашого народу, коли, проходячи
вулицею в селі, один одного
обов'язково привітає:*

— Здорові були!

А у відповідь:

— Здрастуйте!

*І не обов'язково треба бути
знайомим один одному, ні! Це
такий всенародний звичай, що
знаменує собою взаємну повагу
громадян (За Остапом Вишнею).*

*До смаку усім сніданок
з привітанням «Добрий ранок!»
Щиро скажеш ти «Привіт!» —
усміхнеться цілий світ.
Слово «дякую», мій друже,
свідчить, що ти гречний дуже.
«Вибачте» — магічне слово, —
скрасить ввічливу розмову.
Якщо дружиш ти з «будь ласка»,
то життя неначе казка.
«На добраніч!» у розмові
сни дарує кольорові.
Між людьми завжди в пошані
ті, хто гречні та слухняні.*

- Будь ласка!
- Здрастуйте!
- Щиро вітаю!
- Доброго дня!
- Добрий вечір!
- На добраніч!
- Доброго ранку!
- До побачення!
- Перепрошую!
- Будьте здорові!
- Щасливої дороги!
- Сідайте, будь ласка!
- Заходьте, будь ласка!
- Скажіть, будь ласка!
- Шановний добродію!
- Дякую за побажання!
- Дозвольте Вам допомогти!
- Це тобі (Вам) від мене.
- Прийміть мій подарунок.
- Дякую за турботу й дарунки!
- Перепрошую, що затримав Вас!
- Даруйте, що завдав Вам клопоту!

Пам'ятайте, що
чарівні слова завжди
промовляються з
посмішкою! 😊

Сю студентам
В серця їхніх ласку.
Сійся-родися
Ніжне “Будь ласка”,
Вдячне “Спасибі”,
“Виbach” тремтливе –
Слово у серці,
Як зернятко в ниві.
“Доброго ранку!”,
“Світлої днини!”, -
Щедро даруй ти
ІНШИМ, ЛЮДИНО.

Узагальнення до теми «Пряма і непряма мова»

Пряма мова точно відтворене висловлювання певної особи зі збереженням лексичних, синтаксичних та інтонаційних особливостей. Складається з прямої мови та слів автора.

Непряма мова передає лише зміст чужого висловлювання. Є чи? стиною простого або складного речення.

Невласне пряма мова взаємопроникнення авторської мови в пряму (письменник ніби говорить вустами свого героя). Трапляється в художній літературі.

Цитата дослівно переданий уривок із наукової праці, художнього твору, чийогось висловлювання для підтвердження певної думки. Вид цитати — епіграф.

Діалог дослівно відтворена розмова двох осіб. Різновид діалогу — полілог (розмова кількох осіб — трьох і більше).

Вправа 1

Прочитайте. Випишіть речення з прямою мовою.

Знаменитий американський письменник Марк Твен (справжнє ім'я Семюель Ленгорн Клеменс) (1835–1910) за псевдонім обрав англійський вислів, що в перекладі означає «мірка два». Матроси на Міссісіпі вигукували це, щоб повідомити про достатню глибину для безпечного плавання. Марк Твен мав рідкісне почуття гумору, помічав кумедні ситуації та розповідав про них у своїх творах. Певний час він працював редактором газети в місті Міссурі. Якоюсь чином один із читачів газети повідомив йому в листі: «Я знайшов павука в газеті. Це на щастя чи на біду?». Марк Твен відповів: «Павук у газеті — ні на щастя, ні на лихо. Просто павук старанно вишукує, де ж той магазин, який не рекламують. Він на дверях цього магазину міг би спокійно плести своє мереживо й жити безтурботним життям».

Вправа 2

Складіть діалог за поданою схемою, ввівши до нього один чи два дібрані вами фразеологізми.

А:

- П.
- П, – а.
- П!
- П! – а.

П. Уведіть складений діалог у невеликий текст. Текст запишіть.

Вправа 3

Складіть і розіграйте за особами діалог (12–14 реплік), можливий в описаній нижче ситуації на вибір. Доберіть аргументи на захист своєї позиції.

Ситуація перша. Ваші друзі збираються провести спортивний турнір. Треба вирішити, які види спорту будуть представлені на цьому турнірі та чому саме, а також кого запросити на змагання.

Ситуація друга. Ви зустріли свого сусіда, який вступив до університету. Розпитайте в нього про його майбутню спеціальність, повідомте про свій вибір професії, обґрунтуйте його.

Тестові завдання

1. Укажіть правильні твердження.

- А Речення, що вказує на те, кому належить вимовлене, називається прямою мовою.
- Б Пряма мова не може мати у своєму складі вигуки.
- В Пряма мова може містити у своєму складі вставні слова, звертання.

2. Укажіть схеми, у яких правильно розставлено розділові знаки.

- А «П, — а, — п.
- Б «П. — А».
- В «П, — а, — п».

3. Укажіть правильно намальовану схему до речення: «А на Запорозжжі кошовий Сірко, ватаг сильний, помер», — занотовував для пам'яті поколінь самовидець (О. Апанович).

- А «П», — а.
- Б «А», — п.
- В «П» — а.

4. Укажіть речення, де є непряма мова.

- А Стародавня народна приповідка мудро вчить: «Держімося землі, бо земля держить нас» (За Г. Тарасенко).
- Б Мати говорила про те, щоб я завжди слухався свого серця.
- В А Сашкові сказала: «Тобі, сину, треба стати іншою людиною. Інакше все, чим ти живеш, піде за вітром» (За Л. Сапожниковим).

5. Укажіть речення, де правильно розставлено розділові знаки.

- А «У вигляді мови, — сказав Олесь Гончар, — дано людині великий дар (За А. Бортняком).
- Б Як пише сучасний український поет Михайло Шевченко: «Щоб ми з вершин Чернечої крутизни нарешті не лукавили Вітчизні ні власній, ані братовій — довік. Пречиста мова, слово світанкове, Зламай злочено ковані підкови, яви нам в душі свій пречистий лик!» (За А. Бортняком).
- В «Хіба зацікавить кого доля робітників у моєму творі, коли на них, живих, ніхто не звертає уваги?», — з гіркотою подумав поет і повернувся додому (За І. Вільде).

6. Укажіть речення, де неправильно розставлено розділові знаки.

А Тепер, коли тебе довго немає, я дивлюся на неї і згадую: «Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте» (За В. Скуратівським).

Б Він міг би сказати про себе словами Блока: «Одним із моїх натхнень була чесність» (За Л. Талалаєм).

В Бувало так, що беручи до рук якийсь перекладний твір казав «А я ж колись це теж перекладав» (За Г. Кочуром).

7. Зазначте речення, де є пунктуаційні помилки.

А Ні — ні, та й прозвучить голос: «А нащо їм знати про ці жахи? Досить і того, що ми їх пережили» (За А. Малишком).

Б Мовби казав: «Я вже вам зовсім вірю, але ще трохи сумніваюся...» (За М. Слабошпицьким).

В «І тепер, подумав він уві сні, — можна не боятися жодного хижака, тепер можна бути справжнім сміливцем...» (За М. Слабошпицьким).

8. Укажіть місця, де не може стояти пряма мова.

А На початку речення.

Б В кінці речення.

В Тільки на початку речення.

9. Які твердження (з поданих) істинні?

А При діалозі не вживаються слова автора.

Б Слова автора й пряма мова оформлюються різною інтонацією.

В Інтонація слів автора є виключно розповідною.

10. У якому з речень правильно поставлено розділові знаки?

А «...Наш ідеал — працелюбна людина, — пише В. Сухомлинський. — Вдумайтесь у ці слова!»

Б ...Наш ідеал — працелюбна людина, — пише В. Сухомлинський. — Вдумайтесь у ці слова!

В «...Наш ідеал — працелюбна людина», — пише В. Сухомлинський. — Вдумайтесь у ці слова!»

Відповіді до тестів

1. В
2. В
3. А
4. Б
5. Б
6. В
7. В
8. В
9. Б
0. А

The end

Виконав студент групи Е-2-13
Вінту Артем